

Γ

Πορτλάνδιον ἀγγεῖον.

Πρὸ τετρακοσίων περίπου ἐτῶν ἀνεκαλύφθη μεταξύ Ῥώ-
μης καὶ Φρασκάτης πολυτελὲς κρύπτη, ἣτις ἐθεωρήθη ὑπὸ
τῶν ἀρχαιολόγων ὡς ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου
καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἰουλίας Μαμμαίας. Ἐντὸς δ' αὐτοῦ
εὐρέθη λάρναξ ἐκ λίθου λευκοῦ, καὶ ἐντὸς τῆς λάρνακος
ἀγγεῖον δέκα δακτύλων ἔχον ὕψος καὶ περιφέρειαν 22, κυα-
νοῦν δὲ τὸ χρῶμα, καὶ ἔχον ἐπειργασμένα καὶ πέριξ καὶ εἰς
τὸν πυθμένα ζώδια ἐν λευκῷ ἀναγλύφῳ. Ἡ ὕλη ἐξ ἧς ἦν
κατεσκευασμένον ἦν εἶδος στιλπνοῦ ὑελώδους μίγματος,
ἔχοντος σύστασιν καὶ ὁμοιότητα κυανοῦ ὄνυχος, ἐξ οὗ ἐξεῖ-
χον αἱ λευκαὶ παραστάσεις, οὐχὶ ὡς ἐπικεκολλημέναι τινὲς
ἢ πρόσθετοι, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνιστάμεναι μίγμα-
τος, γινόμεναι δὲ λευκαὶ καθ' ὅσον προέκυπτον ὑπὲρ τὸ ἐπί-
πεδον, ὡς λευκαίνεται ὁ ἀφρός ὁ ἐπιστέφων τὰ κυανᾶ κύ-
ματα.

Ἀλλὰ κυρίως γενικὸν ἐκίνησε θαυμασμόν ἡ ἐξαισίος καλ-
λονὴ τῶν εἰκόνων, ἀξία τῆς ἀρίστης ἐλληνικῆς γραφίδος.
Παρίστων δ' αὖται ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ ἀγγείου γυναιῖκα
ἡμίγυμνον, ἀμελῶς ἠπλωμένην ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου καὶ
ἐπὶ σωροῦ λίθων, καὶ τινων ἀρχιτεκτονικῶν τεμαχίων, κρα-
τοῦσαν δ' εἰς τὴν χεῖρα ἀνατετραμμένην δᾶδα, ἐν ᾧ τὸν δε-
ξιὸν βραχίονα φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν. Ἐμπρὸς δ' αὐτῆς,
ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σωροῦ, κάθηται ἀνὴρ στρέφων τὸ μὲν σῶμα
ἀπ' αὐτῆς, τὸ δὲ πρόσωπον πρὸς αὐτήν, καὶ κατὰ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον κάθηται ὀπισθεν αὐτῆς, ἐπὶ ἄλλου σωροῦ λί-

θάν, γυνή, καὶ αὐτὴ ἡμίγυμνος, κρατοῦσα βακτηρίαν ἢ σκῆπτρον εἰς τὴν ἀριστεράν.

Ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι δὲ μέρους παρίσταται ἀνὴρ διερχόμενος διὰ πύλης πρὸς μέρος ὅπου τὸν προσκαλεῖ διὰ τῆς χερρός, ἢ τὸν ὑποδέχεται, γυνὴ καθημένη, μεταξὺ μὲν τῶν πεδῶν αὐτῆς ἔχουσα ὄφιν, ἄνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιπλάμενον πτερωτὸν παιδίον. Ἐμπρὸς δ' αὐτῆς ἵσταται γέρον βαίνων ἐπὶ στήλης. Ὁ πυθμὴν δὲ τέλος παρίστησιν ἢ ἄνδρα ἢ γυναῖκα καλῶς ἐνδεδυμένην, καὶ φέρουσιν τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα.

Διάφοροι ἐξηγήσεις ἐδόθησαν τῶν εἰκόνων τούτων. Οἱ μὲν εἶπον ὅτι παριστῶσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀδμήτου καὶ τῆς Ἀλκῆστιος, ἀπίθανα προτείνοντες, διότι ἡ Ἀλκηστις εἶχε καταβῆ εἰς τὸν ᾄδην ὅπως σώσῃ τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκομίσθη πρὸς αὐτὸν πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παρίσταται ἀνὴρ διερχόμενος διὰ τῆς πύλης τοῦ ᾄδου, οὐδὲ νὰ προσκαλῆται ὑπὸ γυναικός. — Ἄλλοι δι᾽σχυρίσθησαν ὅτι αἰνίττονται αἱ παραστάσεις τὴν εἰς τὰ Ἐλευσίνια μύησιν, καὶ ὅτι τὸ ἀγγεῖον ἦν τὸ ἀπορρᾶντήριον τῶν μυουμένων, ἢ καθημένη καὶ τὴν δᾶδα ἔχουσα γυνὴ ὅτι ἦν ἡ μυουμένη, ἐκ τῶν ἀγρυπνιῶν ἀπαυδήσασα, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς αἰσθανομένη ὅτι ἐκλείπουσιν, ὅπερ ἐμφαίνει ἡ σβεννυμένη δᾶς, οἱ δὲ παρακαθήμενοι ὅτι εἰσὶν οἱ φύλακες αὐτῆς· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους ὅτι φαίνεται ἡ μυηθεῖσα παραδεδεγμένη ἤδη εἰς ἰέρειαν, ὅτι ὁ ὄφιν, ἔμβλημα τῆς σοφίας καὶ ἀθανασίας, ἐμφαίνει τὴν νέαν ἀξίαν αὐτῆς, καὶ ὅτι αὕτη εἰσάγει νέον εἰς τὰ μυστήρια· ὅτι δὲ τέλος ἢ ἐπὶ τοῦ πυθμένου γυνὴ ἐστὶν ἡ ἰέρεια.

Κατ' ἄλλους, εἰς νύμφης τάφον τὸ ἀγγεῖον ἀνῆκον, παρίστησι σκηναὶς ἐπιθαλαμίους καὶ ἐρωτικάς, ἢ ἀνεστραμμένη

δᾶς τὴν ἐρωτικὴν βαρυθυμίαν, ὁ ὄφρις πλησμονὴν ζωϊκῶν δυνάμεων καὶ ἀκάθεκτον πόθον, οἱ δὲ παρακαθήμενοι, τὴν τιμὴν καὶ τὴν σεμνότητα περιφρουρούσας τὴν νύμφην· ἀφ' ἑτέρου δέ, κατὰ τοὺς αὐτούς, φαίνεται ἡ νύμφη, ἐφ' ἧς ἐφίπταται ὁ ἔρως, προσκαλοῦσα τὸν νυμφίον, καὶ εἰς τὸν πυθμένα τὸ ἔμβλημα τοῦ μυστηρίου.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, τολμῶμεν νὰ προτείνωμεν τὴν ἐπομένην ἐξήγησιν, ἣτις ἴσως ἀποδοκιμασθῇ ὡς πολὺ ἀφελής, ἡμᾶς ὁμως δι' αὐτὸ τοῦτο κυρίως προσμειδιᾶ. Ἀφ' ἐνὸς παρίσταται ἡ Ἰουλία Μαμμαία, ἀφ' οὗ ὑπερέβη ἤδη τοῦ θανάτου τὴν πύλην. Ὁ ὄφρις μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτῆς, αὐτὸ τοῦτο, ὡς γνωστόν, σημαίνει, τὸν θάνατον. Τὸ ἐφιπτάμενον ὡς πτερωτὸν παιδίον ἐστὶ τὸ δαιμόνιον αὐτῆς, ἡ αἴσλος αὐτῆς ψυχὴ, ἀπερχομένη εἰς οὐρανοὺς, ἣτις ιδέα καὶ παράστασις ἦν συνηθεστάτη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ ἀπαντᾶται πολλάκις ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων. Ὁ ἀπώτερον δὲ τῆς πύλης παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς ἱστάμενος γέρων ἐστὶν ἴσως ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, προαποθανών. Ὁ δὲ πέραν τῆς πύλης ἱστάμενος καὶ πρὸς αὐτὴν πορευόμενος, ὁ τεθλιμμένος υἱὸς τῆς, αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος Σεβῆρος, θελήσας ἐν τῇ θλίψει του νὰ παραστήσῃ διὰ τῆς εἰκόνης ταύτης ὅτι ἡ μήτηρ τὸν καλεῖ, ὅτι σπεύδει πρὸς αὐτὴν δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ τοῦ θανάτου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ παρίσταται αὐτὴ ἡ Ἰουλία Μαμμαία ἡμίγυμνος, ὡς τότε πολλάκις παρίσταντο αἱ αὐτοκρατόρισσαι καὶ αἱ ἐπίσημοι γυναῖκες, ἔχουσα τὴν δᾶδα ἀνατετραμμένην, καὶ ἐμφαίνουσαν τὴν ἀπόσβεσιν τῆς ζωῆς, ὅπερ ἐστὶν ἐπίσης παράστασις συνεχῶς εὕρισκομένη ἐπὶ σαρκοφάγων. Ὅτι δὲ τοῦτο, καὶ τὸ τῆς ἀφιπταμένης ψυχῆς ἔμβλημα, οἰκειότερα φαινόμενα πρὸς τὰς χριστιανικὰς ιδέας, ἀπαντῶνται ἐνταῦθα, δὲν θέλει ἐκπλήξῃ οὐδέν τι ἐνθυμούμενον τὸν θρη-

σκευτικὸν χαρακτῆρα τοῦ γ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, τὴν κρᾶσιν τῶν ἀρχαίων ἰδεῶν μετὰ τῶν νέων, καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Σεβῆρος εἶχε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν ἐφεστίων θεῶν του.—Οἱ ἐκατέρωθεν δὲ παρακαθήμενοι παριστῶσιν ἴσως, ὁ μὲν νέος τὸν Ἀλέξανδρον Σεβῆρον, ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὑψηλοῦ, ἡ δὲ γυνή, ἢ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἰουλίας Μαμμαίας Σοαιμιάδα, τῆς βακτηρίας ἐμφαινούσης ἴσως τὴν γερουσιαστικὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀξίαν, ἢ τὴν θεῖαν τῆς Ἰουλίαν Δόμναν, γυναῖκα τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου. Τέλος ἡ ἐπὶ τοῦ πυθμένος εἰκὼν ἐμφαίνει τὴν σιγὴν τοῦ θανάτου. Μίαν κυρίως ἀντιλογίαν εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην, καὶ τὴν λέγομεν πρὶν ἢ μᾶς τὴν εἰπῶσι, τὸ κάλλος τῆς ἐργασίας, ἀνώτερον τοῦ ὅσου ἐφαινετο ἡ τέχνη ἐπιδεκτικὴ κατὰ τὴν τρίτην μ. Χ. ἐκατονταετηρίδα.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ Η' τοῦ Βαρβερίνου, ἐλήφθη τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἐκ τοῦ τάφου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1623 καὶ 1644, καὶ κατετέθη εἰς τοὺς οἴκους τῆς Βαρβερίνης οἰκογενείας, ὅπου διαμεῖναν περὶ τοὺς δύο αἰῶνας, ἐκαλεῖτο τὸ *Βαρβερίνιον ἀγγεῖον*. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1795 ἡγόρασεν αὐτὸ ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, Κ. Γουλιέλμος Ἀμιλτών, ἀντὶ 560,000 φρ. διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Δουκὸς τῆς Πορτλανδίας, ἔνθα ἔγινε περίφημον ὑπὸ τὸ ὄνομα Πορτλανδίου ἀγγείου. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Δουκός, οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, μὴ θέλοντες νὰ ἔχωσι τὴν εὐθύνην τῆς διατηρήσεως τοιούτου ἀριστουργήματος, οὗ ἡ κτῆσις ἔφερεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τιμὴν, παρακατέθεσαν αὐτὸ εἰς τὸ Βρεταννικὸν μουσεῖον δι' ἀσφάλειαν. Ἐκεῖ ἔμενεν ἐκτεθειμένον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὑπ' ἀριθ. 9 αἰθούσης, ἐπὶ ὀκταγώνου τραπέζης καὶ ὑπὸ ὑάλινον κάλυμμα.—Ἀλλὰ τὴν 7 Φεβρουα-

ρίου 1845, εἷς τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ μουσεῖον, Γουλιέλμος Αλοῦδς καλούμενος, ἅμα ἔφθασεν ἐμπρὸς εἰς τὸ σπάνιον τοῦτο καλλιτέχνημα, λαβὼν ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ μέγαν λίθον, τὸν ἐσφενδόνισε κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸ συνέτριψεν εἰς μικρότατα τμήματα. Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις καὶ ἡ θλίψις πάντων τῶν φιλομούσων καὶ φιλοκάλων διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦτο. Ὁ ἀσεβὴς κακοῦργος συνελήφθη ἀμέσως, καθυπεβλήθη εἰς ἐξέτασιν, καὶ ἐπροφασίσθη παράδοξον νομανίαν ἢ ἐρεθισμὸν τῶν νεύρων του. Παρεπέμφθη δ' εἰς τὰ δικαστήρια, ἀλλὰ κατεδικάσθη μόνον . . . νὰ πληρώσῃ τὸ ὑαλίον ὑφ' ὃ ἐκαλύπτετο τὸ ἀγγεῖον, διότι εἰς τὴν Ἀγγλικὴν νομοθεσίαν νόμος δὲν εὑρέθη τιμωρῶν τὰ τοιούτου εἶδους ἐγκλήματα!

Ἄν ὅμως ὁ νόμος τῶν Ἀγγλων ἦν ἀτελής, ἡ τέχνη των ἀπεδείχθη παντὸς θαυμασμοῦ ἀνωτέρα· καθ' ὅσον εὑρέθη τεχνίτης, ὅστις συνεκόλλησε καὶ τὰ ἐλάχιστα τμήματα, καὶ θαῦμα ἐστὶν ὅτι σήμερον τὸ πορτλάνδιον ἀγγεῖον σχεδὸν οὐδὲ καὶ διακρίνεται ὅτι εἶχε ποτὲ συντριβῇ.